

АНДЖЕЙ ПАСТУШЕК е роден през 1948 г. Става известен на границата между 70-те и 80-те години. Кариерата му започва от писането на филмови сценарии, което оказва голямо влияние на неговата проза. Голям интерес предизвиква романът му *Лека нощ* (1980 г.), който представя фаталната борба с алкохола на друг известен полски писател. Книгата е разхвърляна, фрагментарна, разкъсана на многобройни разговори, видения, отрязъци от време и има широко, отнасящо се до безсмисления живот и света послание.

СЛЕПИЯТ КАРОЛ

Стоя до витрината на магазина за алкохол и цигари, стоя и си свиря, и наблюдавам хората: тези, които бързат с чанта под мишница, тези, които се разхождат бавно, и тези, които скитат без цел, ей така, да убият време, те понякога ме заприказват за това-онова, отпочинали и лъхаци на бира, и докато ми дават няколко гроша, говорят със завист за моя безгрижен живот, всъщност и на тях им се иска така, ама не бива, защото тук ги познават, мен също, казвам, и им свиря за тези няколко гроша безсмислен танц само колкото да потропнат с крака по бетона в ритъма на мелодията и да продължат нататък...

Стоя до витрината; наплашена женица, вероятно майка на няколко деца, се промъква под носа ми, натоварена с покупки; в едната си ръка носи мрежичка с картофи, зелка и два хляба, в другата – чанта с кренвирши, парче месо, захар... отново по тротоара плюе костилки от вишни снажният мъж с добре колосана риза, спира до мен, продължава да плюе костилки, хвърля шейсет гроша в картонената кутия, две монети по двайсет и две по десет гроша, усмихва се, дори му се иска да ме потупа приятелски по рамото, да ме похвали за музиката, да зарови пухкавата си ръка в дългата козина на Алекс, но му е някак неудобно, та продължава нататък... а тук слънцето припича, затова започвам да свиря по-радостно. Алекс раздвижва вдървеното си тяло и с муцуна премества кутията по-близо до крака ми, по-близо, по-близо... Не мога да се оплача, моят Алекс не е глупаво куче; някакъв пиян подхвърли десетак към кутията, това беше онзи ден, някакъв пиян хвърли и не улучи, а на мен не ми приляга да се наведе, о, не, затова Алекс скри монетата с лапа и я пази до края на бачкането... не мога да се оплача.

...Понякога, докато свиря, си мисля за младо момиче и може би не толкова си мисля, колкото мимоходом ме обзема една моя си тъга, един копнеж, та чак се чувствам глупаво... Мисля, че можех да си имам момиче, жена... да кажем двайсет и пет годишна, и то дори саката, нямаше да ми изневерява поне, нямаше да се държи като уличница, защото сега всички

са еднакви, не струват пукната пара, жулят водка повече от нас, а и други работи... пък на саката никой няма да налети. А Моята щеше да е добре с мен. Щях да се връщам от работа вкъщи, да слагам на масата няколко злоти, нямаше да я хокам, нямаше да трябва да работи като другите, във фабриката или някъде другаде, където я майсторът ще я опшине по задника, я работник ще я потупа, ще я хване за циците... не, не бих пратил Моята да изкарва пари; да сготви обяд само, да поразтреби, да напазарува и да ми бъде вярна, защото, ами че то се вижда, малко са верните.

...Понякога си мисля: прането ти – пране, готвенето ти – готвене, но невинаги човек може да има всичко. Имах Ничията... беше моя и не беше. Не готвеше... Предполагах, че вече беше изяла парите на много мъже, но аз знаех как да се държа с нея и я вразумявах, когато трябваше... взех Ничията от гарата, няма какво да крия, пиеше бира, аз също. Небрежно си свалих очилата, преместих своята халба по-близо до нейната, съобразих, че няма къде да спи, но нищо, никакво поощрение от мен, нека сама нещо... на брадатите им имам доверие, каза, и продължи за моята брада, че е гъста, черна, всъщност червеникава... а на Алекс дърдореше, че е Ничия, а ти чие си кученце, питаше, чие, защото аз... и така до безкрай. Не мога да се оплача, остана с нас почти цяла година, носеше обяд от бара, чистеше и, срам ме е да кажа, носеше чаршафите в пералнята... Няколко пъти изчезваше за по някой и друг ден, никога не я питах къде е била, защо да я ядосвам, нали се връщаше; но се връщаше различна: уморена, гладна, разочорлена, с няколко кутии хубави цигари в чантата, някак си объркана... Не мога да се оплача, разбирах за какво става въпрос, впрочем и тя знаеше, че не е попаднала на глупак.

Стоя до витрината (понякога ми се струва, че тая витрина вече ми е дошла до гуша), свиря балада за шерифа, а към мен се приближава Ничията...

...Смешна е тази Ничия, нафукана, съвсем различна, не изглеждаше такава, каквато беше при мен, добре облечена, усмихната.

...Пада ми от небето, до нея – елегантно облечен мъж, панталоните им бяха от един и същ плат, подхождаха си... Ничията пали цигара и я приближава до устните ми, след това вади от чантата си банкноти и ги пъха в ръката ми, като непрекъснато се смее и обяснява на учудения мъж, че обича стари брадати музиканти и че това е някакъв неин сантиментален каприз.

Това беше две години след като тя си тръгна. Както обикновено изчезна за няколко дни, мислех, че гладът ще я върне, но не я върна... Пред наконтения господин обаче не се издадох, че я познавам, впрочем той и без това подозираше нещо, не ми изглеждаше глупак... А аз имах желание да я попитам: „Къде беше, Ничия? Какво си правила, Ничия?“

Мисля си сега за някакво момиче, може би не толкова хубаво като Ничията, пък дори и сакато, само да не изчезва за по няколко дни.

Стоя до витрината, стоя и си свиря, и наблюдавам хората. Два пъти на ден, по едно и също време, наблизко, съвсем наблизко минава мой другар по

съдба, слепец. Крачи уверено, като отмерва крачките си, почуквайки с белия си бастун: знае къде да завие, къде да спре, през коя врата да влезе в кооперацията, която произвежда плетени клинове. Слепецът работи там, подозирах някога.

Понякога имам желание да го поздравя, да му кажа, че сме другари по съдба, че заедно носим бели бастуни и черни очила по този шарен свят. Но как да му обясня, че всеки ден го виждам, че аз знам как изглежда автобусът, как изглежда зелката... затова го поздравявам безмълвно, само с кимване.

Имам добра позиция пред този магазин, тук небето рядко е навъсено. Човек, като може да си позволи шише водка, може да си позволи и да хвърли няколко гроша в кутията ми. А и дори – не мога да се оплача – някой ще ме покани на чашка във входа, тогава отказвам, разумът е моето зрение, казвам, а който пие с хъс, акълът му е къс. Смят се и се съгласяват с мен, и стари, и млади пият за мое здраве и потропват по бетона в ритъма на моята песен... За тези, по-младите, малко ми е жал, добави, Карол, две злоти* за шишето, имаш толкова много в кутията, Карол... кимвам, че разрешавам, затова вземат от кутийката мои пари, често пъти вземат малко повече и пият във входа, доверяват си един на друг нещо на затворнически език, могат да ми бъдат синове.

Иска ми се да имам син, дори такъв нехранимайко от входа щях да направя човек. Щях да го направя художник, добър художник, не такъв като тези днешните, по картините само зигзаги и петна, не знае какво и защо е нарисувано... виждал съм такава картина, божем „космонавти“, но никакви космонавти не открих, само някакви прегънати тръби и метални профили, едни такива като прътове. Тогава си помислих, че такива космонавти от луната и аз мога да нарисувам, макар че моят космонавт щеше да изглежда нормално, като всеки човек, само че със скафандър.

Моят син нямаше да рисува зигзаги. Щеше да рисува хора, коне, крави... всичко, и всичко истинско, например ако нарисуваше ябълка, тя щеше да е толкова истинска, че на хората щяха да им потекат лигите. А аз щях да му река: „Нарисувай ми портрет, нарисувай мен и Алекс как стоим до витрината и свирим. И рисувай така, че даже музиката да се чува, за да се знае какво свиря, че свиря балада... Ето ти пари за бои, за платно, за четки, не трябва да правиш портрет на баща си без пари. Вземи парите и рисувай. Само рисувай добре. И Ничията сложи отстрани, вкъщи имам нейна фотография...“

Защото от Ничията ми остана само една фотография. Хубава е Ничията на тази фотография. Младичка. Стои на балкона на къщата, облечена е с кожухче, ботушки и сребриста шапка, посипана със сняг, защото е зима.

Рядко гледам снимката на Ничията, но когато я погледна, ми се затъжва за нея. Ще ми се да е с мен както някога, когато и на кино ходехме заедно,

* Полската национална валута.

и под пухения юрган бяхме заедно, и на разходка... Ничията. Когато мисля за нея, ми се ще да вия, не го крия, въобще не го крия, дори пред себе си... А всичко това не е от мъка по Ничията, не. Иска ми се да вия от мъка по това, че всичко можеше да е различно, за това, че можех аз да хвърлям в нечия кутия, да имам друг дом, дом с блестящ, излъскан под... жена, хубава, здрава. Не саката, защото аз също не съм сакат.

Превод от полски: Мария Георгиева

